

Ernyes Mihály¹

Rablógyilkosság éjféلكor

A kiegyezést körül ölelő évtized olyan változások hajnalát jelentette, amikor a polgári államszervezet kiépítésének lehetősége mellett, megnyílt az út a magyar jog, így a magyar büntetőjog fejlődését célzó munkálkodásra is. Kezdetben vissza kellett térni az 1848 előtti szabályokhoz és kodifikációs kísérletekhez, mígnem hatályba léptek a büntető anyagi és büntető eljárási szabályokról szóló törvények. Az ideiglenesnek minősített szabályok igyekeztek úrrá lenni az átállás okozta nehézségeken, szervesen beépülve a kiemelkedő jelentőségű 1869. év és az 1871-1872. esztendő törvényi rendelkezései által adott keretek közé.

Az átmeneti időszak jogtörténeti feldolgozásai ismertek, hozzáférhetőek s egyre bővülnek a szakirodalom elérhetőségi lehetőségei is. A tételes dokumentumokat tartalmazó levéltári források feltárásaival, elemző jellegű megközelítéseivel ugyanakkor kevésbé találkozhat az érdeklődő. Ezek az anyagok pedig, teljességük esetén, napi konkrétságukban tartalmazzák a kérdéses bűncselekményeket, az eljárásokban résztvevők magatartását, az adott ügy megoldását és bepillantást nyújtanak a társadalmi háttérre képező körülményekbe is. A Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltárában őrzött, az emberi élet kioltásával végződő bűntények között található 1873-ban történt cinderi-bogádi rablógyilkosság 194 kézzel írt oldalt kitevő, csaknem teljes ügyiratot jelentő aktája,² ritkaságnak tekinthető. Tanulmányban történő közreadása jól követhetővé teszi egy súlyos gonosztett véghezvitelét, az előnyomozást és a vizsgálatot, valamint az ítélezés gyakorlatát. Kellően kitapintható a korabeli közbiztonsági közegek közreműködése, a vizsgálóbíró kimagasló munkája, a törvényszék és a felsőbb bíróságok gyakorlata, érintve a halálbüntetés kérdéskörét is.

A büntető eljárást a vizsgált ügy idején a szokásjog részeként – amit jobbára a törvénykezési gyakorlat jelentett – alapvetően, egy 1872-ben kiadott igazságügy-miniszteri rendelet szabályozta, melynek előzményét Bittó István igazságügy miniszter felkérésére Csemegi Károly által elkészített *A királyi törvényszékek illetékességéhez tartozó bűnvádi eljárás ideiglenes szabályozásáról* szóló törvényjavaslat jelentette. A tervezetet a miniszter 1872. március 6-án a képviselőházhoz benyújtotta, azonban elfogadására nem került sor, mivel az országgyűlés feloszlott. Az anyag május 1-jei keltezésű miniszteri köriratként – Finkey Ferenc szerint Pauler Tivadar által kiadva³ – szolgált útmutatóként 28 éven át, a büntető perrendtartásról szóló törvény megszületéséig. Ez a 122 paragrafusból álló 47 oldalas *Ideiglenes eljárási szabályzat* a kiadvány borítójának színe után *Sárga könyv* néven vált ismertté, s mint szokásjogi forrás lett eljárási kódexé. A pesti főügyész Kozma Sándor május 18-án körrendeletével megküldte az ideiglenes szabályzatot a királyi ügyészségeknek, azzal, hogy kövessék a benne foglaltakat.⁴ A Budapesti Királyi Ítéltábla 1874. január 3-ai teljes ülésén az *Ideiglenes eljárási szabályzatot* elfogadta, ez által teljes körűen a bírói gyakorlat részévé tette.

¹ Ernyes Mihály nyugállományú megyei rendőrfőkapitány

² Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltár 1873./V.211.

³ Finkey Ferenc: A magyar büntetőperjogi tudomány háromszázados fejlődéstörténete 1619-1914, Sárospatak, 1948, A jogászok a Kultúráért Alapítvány kiadománya, 2000, 168.o.

⁴ 3224. számú körrendelet 1872. május 18.

A törvényi szabályozás különösen kifejezésre jutott, a bíróságokról és az ügyészségről szóló szervezeti törvényekben.⁵ 1872-től a „testi fenyíték” semmilyen büntetesként sem volt alkalmazható, megszűnt a bilincs büntetesként való használata, továbbá „eltöröltetik a vérdíj”.⁶

Előnyomozás és vizsgálat⁷

Az ismeretlen tettesek által elkövetett rablógyilkosság gyorsan eredményre vezető nyomozása-vizsgálata kimerítő választ adott a napjainkban is alkalmazott, ha úgy tetszik használatos, kriminalisztikai alapkérdésekre.

A bűncselekmény 1873. február 11-én, keddi napon, holdvilágos, enyhe estéből erős fagyásba forduló éjszaka, közvetlenül éjfél körül, a szentlőrinci járáshoz tartozó 219 lakosú kisközség Cinderi-Bogád, 39 házának⁸ egyikében történt. A támadást túlélő Szentgyörgyi Katalin, a rablók fenyegetése ellenére, fellármázta a falszomszéd ház lakásában élő Sánta Jánost, aki meghallgatván a történeteket, nyomban szólt Géczi Józsefnek, majd a falu bírójához sietett. Megkocogtatta az ablakot és közölte, hogy a néhai református lelkész özvegyét kirabolták s talán meg is ölték. A bíró felöltözött és az áldozatok házához ment. A folyosó ablak rongált állapotának észlelésével azonnal meggyőződött a betörés megtörténtéről, a hálószobába belépve pedig látta, hogy ágyában halva fekszik az özvegy papné, Kazinczy Istvánné. Kis Bíró József községi bíró ezután kikérdezte Szentgyörgyi Katalint, több bűntört és ajtót lepecsételtetett, a ház elé az egyházközség segítségével őrséget rendelt, majd jelentést tett a körjegyzőnek.

Február 12-én délelőtt 11 órakor Cinderi-Bogádon Kohárits József magyarmecskői körjegyző, Nagy Sámuel bogádi esküdt és Bezenkó József újmindszenti bíró jelenlétében Kis Bíró József elmondása alapján nyomozati jegyzőkönyvet vett fel, melyet soron kívül juttatott el a szolgabíróhoz.

Németh Ignác szolgabíró a következő napon, mint egy féloldalmi terjedelmű tényálladék leírásával elkészítette a feljelentést, amit a Szentlőrinci Királyi Járásbíróság a Pécsi Királyi Ügyészséghez továbbított.⁹

⁵ 1871. évi XXXI. törvénycikk az első folyamodású bíróságok rendezéséről, 1871. évi XXXII. törvénycikk a törvényszékek és a járásbíróságok életbeléptetéséről, 1871. évi XXXIII. törvénycikk a királyi ügyészségről.

⁶ A büntetőtörvényekről és némely intézkedésekről szóló 1871. évi LII. törvénycikk 7.§.

⁷ A korabeli szakirodalom rámutat arra, hogy előnyomozásnak akkor van helye, ha a tárgyi bűntényálladék még kellőleg kiderítve nincs és a tettes személye iránt sincsenek még bizonyítékok. Az előnyomozás legfőképpen a *tárgyi*, a rendes vizsgálat pedig kizárólag az *alanyi* tényálladék kiderítésére irányítandó.

A vizsgált időszakban a tárgyi tényálladék és az alanyi tényálladék kifejezések voltak használatosak s csak a századforduló közeledtével honosodott meg a helyes meghatározás, azaz a tényálladék tárgyi elemei és a tényálladék alanyi elemei formulákkal.

Az előnyomozás befejezettnek tartandó, ha a tárgyi bűntényálladék a vizsgálóbíró előtt tisztán áll, és ha a tettes személye iránt nyomatékos gyanúok vagy bizonyítékok léteznek.

⁸ A Magyar Korona országainak helységnévtára, Budapest, Athenaeum, 1873.

⁹ Az állami, törvényhatósági és községi tisztviselők kötelesek a tudomásukra jutott bűntettet feljelenteni a királyi ügyészségnél, vagy a legközelebbi királyi bíróságnál. A közbiztonsági közegek a helyszínt biztosítani kötelesek változatlanul fenntartása mellett, és szökés veszélye esetén elfogni, előállítani a tettest. 3 nap után, ha vizsgálóbíró nem jelent meg a járásbíróság elé köteles állítani a közbiztonsági tisztviselő az elkövetőt. (Sárga könyv 19-20.§§)

A bűncselekmény időszakában Baranya közbiztonsági közegeit alapvetően a pandúrok jelentették. A járásokban 1-1 pandúrkáplár vezetésével 10-15 közpandúr teljesített szolgálatot, 2-2 járásonként csendbiztos parancsnoksága alatt. Pécsent önkormányzati rendőrség működött. (Ernyes Mihály: Baranyai rendőrségek, Pécs, Teromo Bt. 2004. 121-125.o.)

A tényálladék szerint két fő behatolt „a meggyilkolt alvószobájába hol a magasabb egyén a meggyilkolt ágyához lépett, azon suttogó hangon kiejtette szóval „*meg kell halnod ma*” még az alacsony szűrös, unoka húga ágyához ment és azt fenyegetőzés mellett hallgatásra intette. Az özvegy tiszteletes asszonyt a magas kezével megfojtotta. Később a két rablógyilkos elővén a meggyilkolt feje vánkosa alól a kulcsokat, azokkal mindent felnyitottak és amit, papírt vagy pénzt találtak, magukkal vitték. De elvittek egy bőr női cekkert is, melyben Szentgyörgyi Katalin szerint egy levélboríték is volt, melyben Kisfaludy István ügyvéd aláírásával, néhány szóval egy küldemény átvétele igazoltatik. Ezen borítékban volt tudtával két 1 forintos bankjegy.”

Február 13-án az elhunyt házában Pupits György járásorvos, a szolgabíró és a községi előljárók jelenlétében elvégezte a boncolást, melynek során egyértelmű megállapítást nyert, hogy a 69 éves (halotti anyakönyvi bejegyzés szerint 71 éves), sovány testalkatú áldozatot kézzel fojtották meg. A boncjegyzőkönyv és orvosi vélemény a következőkről tanúskodott.

„Külvizsgálatnál [...] 3. A nyakán, jobb felén gége mellett, kéthüvelyknyi elterjedt kék foltot találtam, mely négy ujjnak nyomát mutatta. 4. A nyakán, bal felén egy hüvelyknyi elterjedt kék foltot találtam, mely hüvelykujjnak benyomása után maradt.

A gyilkos az ágy mellett megállt és bal kézzel nyakánál megfogta úgy jobbfelén négy ujjával és torkának balfelén hüvelyk ujjával a gégét annyira összenyomta, hogy a szegény öregasszony azon nyomás által elzárt lélegzetnek következtében, rövid idő alatt meghalt.

Belső vizsgálatnál [...] c. A torkot felbontván, gége mellett, jobb felén a négy ujj volt benyomva és ezeknek a helyén vér elfutva találtatott. d. A torkon balfelén, gége mellett, amint a hüvelykujj benyomva volt, szinte alatta vérrel elfuttatva találtam.

Orvosi vélemény

Kazinczy István özvegye Kováts Katalin hullájának külvizsgálatnál 3-ik és 4-ik szám alatt és belvizsgálatnál c. és d. betűk alatt elősorolt sértésekkel kiderült, hogy a Kováts Katalin azon sértések által halálosan sértetett meg. Miután a gyilkos az ágyhoz ért, azon ijedve szerencsétlen öregasszonyt torkánál megragadta, a gégét annyira összenyomta, hogy a lélegzetet elzárta és addig tartotta még csak észre nem vette, hogy már nem mozog. Amint a gyilkos, torkát kieresztette, akkorra már az asszony meg volt halva. Ezzel bizonyítom.”¹⁰

Lobmayer István királyi ügyész február 15-én indítványozta a Pécsi Királyi Törvényszék fenyítő osztályánál a vizsgálóbíró haladéktalan kiküldését.

Két nap múlva a törvényszék végzésében – a nyomozás és a szükséges vizsgálat helyszínén történő elvégzésével – különös meghatalmazással a tettesek rögtöni befogására, a korábban számtalan súlyos bűntény elkövetőjét felderítő, rendkívül komoly tapasztalatokkal rendelkező Pilch Antal törvényszéki bírót bízta meg a vizsgálóbírói teendők ellátásával.

¹⁰ A járásorvos tevékenysége szinkronban volt a Sárga könyv rendelkezéseivel. Ha gyilkosság vagy emberölés büntetének gyanúja forog fenn, a hulla az eltemetés előtt szemlélendő meg, és ha idegen kéz által eszközölt erőszakos halál gyanúja a szemle által sem háríthatnák el, a hulla felboncolandó. Ha pedig az eltemetés után merülne fel az erőszakos kimúlás gyanúja s a tényálladék tisztába hozatala még remélhető, a hulla ismét kiásatandó. A hullaszemlénél a bírón, jegyzőkönyvvezetőn és az orvosokon, illetőleg vegyészeken fölül még két bírósági tanúnak jelenléte is szükséges. A hulla felboncolása nem bízható azon orvosokra, a kik az elhunytat az elhalálózást közvetlenül megelőző betegségben gyógykezelték; mindazonáltal meghívhatnak a boncoláshoz a végre, hogy a kórfolyamra nézve felvilágosításokat adjanak. Az orvosi véleménynek a halál okát illetőleg határozott nyilatkozatot kell tartalmaznia arra nézve: vajon a tudomány szerint bizonyossággal vagy legalább valószínűséggel feltételezhető-e az, hogy a halál a hullán észlelt sértések következménye volt-e? (65-66.§§)

Az 1803. május 17-én kelt 11371 sz. helytartótanácsi intézkedés szerint a törvényhatóságoknak ahol szükségesnek mutatkozik, kötelező az orvosi látélet beszerzése (emberölés, súlyos testi sértés). A hullaszemlére vonatkozóan részletes előírásokat tartalmaz a Helytartótanács által 22985. szám alatt 1864. május 18-án kiadott intézkedés.

Pilch vizsgálóbíró 1873. február 20-án nyolcfős bizottság – végrendeleti végrehajtó, községi bíró, 2 községi esküdt, 2 községi lakos és 1 mesterember – élén helyszíni szemlét tartott, melynek során nyomozási kísérletet is lefolytatott és egyéb intézkedésekről is döntött. A csaknem 6 oldalas jegyzőkönyvhöz helyszínrajzot mellékel. „*Ceruzával készített rajz a házról, ahol a gyilkosság történt*” megnevezésű térkép jelöli az utcát, az udvart, az épület helyiségeit, az áldozatok alvóhelyét és az elkövetők mozgási útvonalát. Az észlelt állapot rögzítése mellett néhány alkalommal véleményes következtetések is kifejtésre kerültek. Annak ellenére, hogy a helyszíni szemle követelményeire vonatkozó mai ismeretektől némiképpen eltérő a felvett jegyzőkönyv, tartalma mégis jól hasznosítható és értékes információkat hordozó.

A behatolás megkísérlése illetőleg a behatolás végrehajtásának helye megállapítható volt, egyúttal jelentős adatokat tárt fel a tetteseknek a helyszínnel való ismeretségére vonatkozóan.

A nyitott folyosóról megközelíthető, erős vaskapcsokkal zárt ajtón, amely a középső szobába vezetett, meg sem kísérelték a bejutást, a padlás irányából történő bemászás pedig kudarcot vallott. „A nyitott folyosón egy ócska lécsajtót találtunk, melynek rendes helye a kis fészerben szokott lenni, s mely felett a padlásdeszkák le voltak pecsételve, mert helyükből kimozdítva találtattak. Megtekintve a nyílásból a padlást, azt találtuk, hogy itt nincs is padlás, hanem csak tetőhosszabbítás, melyen által a padlásra vagy a szobába jutni lehetetlenség, de itt a nyomok is megszűntek.”

A kamra udvarra néző ablakát rámostól kiemelték és a falhoz támasztották. „A fal vályogból lévén a kiemelés könnyű szerrel, de mégis feltűnő ügyességgel történt.”

A kamrát és a középső szobát elválasztó falban, úgynevezett kályhalyuk került kialakításra, melyben egy sérült cserépkályha állt. A nagyszobába átmenő bizottság előtt „nyomban az a kérdés támadván, vajon a kályhalyukon bebújhattak-e a tettesek? Az összes jelenlevők azt nyilatkozták, hogy az lehetetlenség. Ezen nyilatkozat után Kolmár József kovácmester középtermetű erős egyén vállalkozván az átbújás megkísérlésére, levevén felső ruháját, ing és mellényben, nagy erőfeszítés után valóban átbújt a kályhalyukon és beért a szobába a nélkül, hogy a kályhán sérülést okozott volna. Eszerint a lyukon bejutás valószínűtlen vállalatnak mutatkozik ugyan, nem természeti lehetetlenség.”

Az épület helyiségeinek, az ott lévő tárgyaknak az állapota részletes leírásban került rögzítésre.

Az elhunyt áldozat ruházatával kapcsolatban történt kemény vizsgálóbírói intézkedés a szemle során. „Feltűnő lévén továbbá, hogy a meggyilkolton az eset alkalmával talált ing, kendő és ágyi lepedője, dacára annak, hogy a nyomozó körjegyző úr által lepecsételtetett, mégis a meghaltnak koporsójába tétetett és vele eltemettetett. Ezen ruhanemű szennyes volta a tett elkövetésére nézve felvilágosítással szolgálhatván, nyomban azoknak a sír és koporsóból leendő kivétele elrendeltetett és foganatosított. Megjegyzendő, hogy a ruhaneműkön folt, korom, piszok nem találtatott, szóval jelvény nem mutatkozott.”

A vizsgálóbíró február 21-én Cindéri-Bogádon, 22-én pedig Pécsen hallgatott ki tanúkat. A felvett jegyzőkönyvek arról tesznek bizonyosságot, hogy a vizsgálatot vezető célirányos kérdéseire, a tanúk emlékezetét tükröző, jól felhasználható válaszok hangzottak el. A kérdések alapján kirajzolódik a nyomozás iránya, amely utólagosan értékelve is, egyértelműen helytállóan bizonyult. Valamennyi tanúkihallgatási jegyzőkönyvben megjelölésre került az, hogy „*felvéve Cindéri-Bogádon ismeretlen tettesek által elkövetett rablógyilkosság bűnügyében.*”

A tanúk figyelmeztetése a következőképpen történt: „tanú megjelenvén miután tudomásának, s a tiszta igazságnak hí és lelkiismeretes előadására felszólított, s egy úttal az eskü szentségére s a hamis esküvés következményeire figyelmeztetett, a szokásos eskü letétele után, az alább foglalt kérdő-pontokra következő vallomásokot tett.”

A kérdések általánosak és különösek. Az első kérdés a személyes adatokra vonatkozott, melyek alapján a tanú azonosítása bármikor végrehajtható volt, továbbá törekedett tisztázni az elfoglaltság létét, vagy nem létét. E kérdést – ami egy kérdéscsoport volt – illették „általánosak” jelzővel, megnevezéssel. „Mi a neve? Hová való születésű és lakos? Hány éves? Micsoda vallású – állapotú – s foglalkozású egyén ön? Fogva és büntetve volt-e már? Vallomásából haszon hárul-e önre? Vallomásaért ígértetett-e valami önnek? Vádlottal ellenséges vagy rokoni viszonyban nem áll-e?”¹¹ A figyelmeztetés és az első kérdés, azaz az általános kérdések a jegyzőkönyv előrenyomtatott szövegeként jelentek meg.

A vizsgálati napló¹² első szám alatti tanúja az általánosakra a következő választ adta: „Nevem Kis Bíró József cinderi-bogádi születésű és lakos, 47 éves reformátusvallású, nős, 2 gyermek atyja vagyok. Fogva büntetve nem voltam. Vallomásomért nem ígértetett. Vádlottal nem ellenséges, községi bíró, 2/4 telkes gazda.” Hat kérdés irányult a tanú által a helyszínen észleltekre valamint az ügyel kapcsolatba hozható egyéb ismereteire. A 8. kérdés arra vonatkozott, hogy kíván-e még valamit elmondani, az utolsó 9. pedig azt firtatta, hogy jól van-e a jegyzőkönyv felvéve. A nyomozás felderítő jellegét különösen hangsúlyozó kérdések és a rájuk adott válaszok érdemi információkat takarnak.

A következő tanú „Géczi József cinderi-bogádi születésű és lakos, 36 éves, reformátusvallású, nős, 4 gyermek atyja, fogva-büntetve nem voltam, vallomásomért nem ígértetett, vádlottal nem ellenséges, 2/4 telkes gazda, írni keveset tudok.” A mindössze négy kérdést mutató jegyzőkönyv 2. kérdése minden bizonnyal több közbevetett kérdést is jelentett, a válaszok legalábbis erre engednek következtetni. „Egyebet, lábnyomot, pénzt írást a földön heverni nem láttam, sem egyéb nyomot a szobában. [...] csak a pitvarban néztük a kifeszített ablakot, mely a földön a felhoz támasztva hibátlanul állott, a falon nem látszott megrongálás. [...] Feltűnt nekünk, hogy a nyitott pitvarban az ócska létra állott, mely nem szokott ott lenni. Azt is észrevettük, hogy a létra feletti deszkák kissé fel voltak emelve, de félretolva nem voltak. Lábnyomot sem az udvarban sem máshol nem találtunk.” Lényeges információt hordoz a tanúnak az időjárással kapcsolatos kijelentése „Mikor engem felébresztettek fényes holdvilág volt, úgy, hogy a szobákban is lehetett némileg látni. Este sáros gyenge idő volt, de az éjjel megfordult az idő, úgy, hogy reggeli 3 órakor már meg volt fagyva.”

Az életben maradt áldozat harmadik tanúként szerepel a vizsgálati naplóban. „Szentgyörgyi Katalin kétszer özvegyült I. Tóth Józsefné és II. Baksay Lászlóné, cinderi-bogádi lakos, özvegy papné, 50 éves, két lány anyja vagyok, büntetve nem voltam, birtokom nincs, meggyilkolt Kazinczy Istvánné gazdasszonya és unoka testvére 2-od ízben vagyok, írni-olvasni tudok.” A feltett kérdések ez esetben is alátámasztják azt, hogy a vizsgálóbíró a jegyzőkönyvekben rögzített nyomozati cselekményeken túl is végzett/végeztetett adatgyűjtést, ami feltétlenül eredményes volt, és használható információkat juttatott a birtokába. Az eseményleírás mellett a következő vallomásrészletek érdemelnek figyelmet. „2. Igaz-e az, hogy a meggyilkolt özv. Kazinczy Istvánné, már évek előtt is meg lett rabolva? Már 8 év előtt még Kazinczy István életében, egyszer kirabolták őket, úgy, hogy Pünkösöd este két rabló

¹¹ A központi ajánlás a kérdéseket szűkebben fogalmazta meg. „Neve, születési helye, kora, vallása, polgári állapota, foglalkozása, vádlotthoz viszonya, lakhelye?” A gyakorlat és a szakirodalom az előzőekben érintett bővebb kérdésfeltevést pártolta, abból kiindulva, hogy a személyt érintő kérdésekre adott válaszok, alaposabban mutatják be a vallomástevényt.

¹² A magyar királyi igazságügy miniszternek 1872. április 4-én kelt 4010. sz. rendeletével az elsőfolyamodású bíróságok számára kiadott utasítás ügykezelésről szóló része szerint a vizsgáló bíró minden ügyről külön vizsgálati-naplót köteles vezetni.

bejött a házba és minden erőszak alkalmazása nélkül elvittek 10.000 forintot készpénzben. A pénz helyét ismerték és állítólag meg lettek fogva és büntetve. 3. Igaz-e, hogy itt Cinderi-Bogádon is már többször Önökre rátörtek? Itt Cinderi-Bogádon is már kétszer betörtek nálunk. Először május vége felé a konyhába és elvittek 3/8-ad lisztet, másodszer augusztus hóban törtek be, és elvittek 1 zsák lisztet és 1 zsák búzát. [...] 10. Mivel voltak a gyilkosok felfegyverkezve? A nagyobb egészen üres kézzel volt, a kisebbnek baltája volt. [...] 13. Mennyi ideig voltak a gyilkosok az önök házában? Egy óráig lehettek benn. 14. Idegenek vagy ismerősök voltak a tettesek? Igen ismerősöknek kellett lenni, mert ösmerték az összes körülményeket. [...] 20. Csinos képük, finom kezük volt a tetteseknek? Parasztemberek voltak.” E jegyzőkönyv utolsó oldalán az aláírásokat követő részen ceruzával rájegyzetten olvasható „*Sánta János mikor távozott el hazulról és mikor tért vissza?*”

A vizsgálóbíró erőteljesen foglalkoztatták: az elhunyt életvitele, gazdagsága; a behatolás helye; az elvitt dolgok; a korábbi bűncselekmények; az adósok kiléte, tartozásuk nagysága; S. József szomszéd – S. János testvére – távolléte; a környéken ismert bűnelkövetők.

A néhai református pap özvegye több embernek adott kamatra kölcsönt, melyekről elismervényeket kért és őrzött meg a visszafizetésig. Peres ügyei is voltak, komoly takarékbetéttel rendelkezett, széleskörű ismerettséggel bírt.

A tettesek meg sem kíséreltek betörni a vaspánttal, néhány héttel korábban ellátott középső-, nagyszobaaajtón. Ez arra utal, hogy tisztában voltak az ajtó megerősített voltával, ugyanakkor vélhetően nem tudták, hogy a pitvar felett csak egy meghosszabbított tető van, onnan a házba bejutni nem lehet.

Két hét telt el a széles közvélemény által figyelemmel kísért, borzasztó bűntény elkövetése óta, amikor a nyomozást vezető vizsgálóbíró elhatározásra jutott. Pintér Juli tanúval egyidejűleg néhány fiatalember – közöttük két 16 éves ifjú – került az elővezetendők csoportjába. E férfiak közül kettő tartozott az elhunynak, nevezetesen az elkövetés idején távollévő szomszéd, Sánta József és Izsák János.

Az utolsó tanú kihallgatására február 26-án, szintén Cinderi-Bogádon került sor. „Pintér Juli magyarmecskai születésű és cinderi-bogádi lakos, 18 éves, római katolikus vallású, férjtelen vagyok. Fogva, büntetve nem voltam. Vallomásomért nem ígértetett, vádlottal nem ellenséges.” A bűncselekményre vonatkozóan mindössze egy kérdés hangzott el. A válasz igen nagyjelentőségű. „2. Miért lett ön elővezetve? Izsák János cinderi-bogádi lakos mondta nékem a Kazinczynyé féle gyilkosság utáni este, hogy Deli Péter tengeri lakos, Dedovácz Jóska csorvai és Izsák Péter mindszenti lakos voltak, kik Kazinczynyét meggyilkolták. [...] Amint nálam azon éjjel megjelent, én azonnal észrevettem rajta, hogy baja van és kérdeztem, hogy mi baja van. Mire ő végre megmondta, hogy a nevezettek az öreg papnénál ott voltak és meggyilkolták. Ő nem volt ott, mert nálam volt egész éjjel s így tudom, hogy ő ott nem volt.”

Az Pintér Juli kihallgatásával és az elővezetésekkel az eljárás belépett a vizsgálati szakaszba. A gyanúba került személyek szabadvallomásáról készült, részben nyomtatvány alakot öltött jegyzőkönyvekben már az került rögzítésre, hogy „*fölvéve gyilkosság és rablással vádolt Dedovácz József és társai bűnügyében.*” Előre nyomott szöveggént szerepelt többek között, hogy „*Vádlott előállítván, miután a tiszta igazság lélekismeretes bevallására komolyan intetett, az alább foglalt kérdőpontokra következő vallomást tett.*”

Izsák János szabadvallomásának felvételére – a többi gyanúba keveredettel egyidejűleg – szintén Cinderi-Bogádon 1873. február hó 26-án került sor. Jegyzőkönyve alapján a

kihallgatása tanúként kezdődött és terheltként fejeződött be két megszakítással illetőleg folytatólagos felvétellel. A vádlott kihallgatása minden bizonnyal *párhuzamosan* folyt, legalábbis részben, melyet kellően alátámaszt vallomása. „Nevem Izsák János mindszeinti születésű és mindszeinti lakos, 22 éves, reformátusvallású, nőtelen vagyok. Fogva, büntetve nem voltam. Vallomásomért nem ígértetett, vádlottal nem ellenséges, atyám $\frac{1}{4}$ telkes, írni-olvasni tudok.” Az első hat kérdésre adott válaszában megnevezte az elkövetőket, nevezetesen Dedovácz Józsefet, Deli Pétert és öccsét, Izsák Pétert. Elmondta, hogy a tettesek kijelentéseiből tudott a bűntényről, de ő semmilyen formában nem vett részt benne. A következő kérdés a kihallgatás folytatásakor hangzott el. „7. Önnek egész vallomása hazugság, mert ön volt az ki a gyilkosokat a tette ingerelte, a tettet kifőzte, vallja be ezt! Dedovácz mondta előttem, hogy ő elmegy rabolni a papnőhöz, meggyilkolja az asszonyokat, de az nem igaz, hogy én bírtam volna őket reá, sőt én öcsémet letiltottam róla. 8. Azt is eltagadta ön, hogy Sánta József is bírt tudomással a rablásról, igaz-e ez? Igen bevallom Sánta József is bírt tudomással a bűntetről és, hogy már régen az én és Dedovácz jelenlétében beszéltünk vele ezen rablásról. Sánta azt mondta, hogy az ajtón keresztvas van és, hogy bemehetnek olyankor, mikor ő nem lesz idehaza. De azt nem hallottam, hogy Sánta mondta volna, hogy mindkét nőt meg kell gyilkolni, sem, hogy hogyan kell bemenni, és hogy hol van a pénz. Megjegyzem, hogy Sánta ugyanazon házban lakik, hol a gyilkosság elkövetetett. 9. Kapott-e a rablott pénzből? Én pénzt nem kaptam, hanem csak öcsém kapott 320 forintot, mely otthon van az istállóban a gerenda alatt az ágyam felett. Az ott levő 320 forintból fele Sánta számára van nálunk avval, hogy mi azt adjuk által neki.” A jegyzőkönyv ismét lezárásra került, de a kihallgatás bizonyos idő elteltével megint folytatódott. Izsák János elmondta továbbá, hogy az elhozott papírokat – melyek adóslevelek voltak – testvérétől átvette, elolvasta, majd elégette és a pénzt még nem adták át Sánta Józsefnek. A célirányos kérdések hatására megtört, s ha nem is teljesen és részletesen, de mégis beismerő vallomást tett. „15. Mindezekből világos, hogy te a kérdéses bűntény előleges elhatározója, összebeszélőjeként, utólag pedig a pénz átvétele és az okmányok elégetése által járultál hozzá, mivel tudod tetteidet menteni? Én mindig ellene voltam a rablásnak. 16. Tudta-e tehát, hogy ami önnek átadott pénz Kazinczynétől rablott pénz volt? Tudtam. 17. Sánta József és ön tehát elhatározták, hogy ki fogják rabolni Kazinczynét és erre felhasználták Dedováczot, Deli Pétert és Izsák Pétert, igaz-e ez? Igaz. 18. Ki mondta legelőször, hogy a rablást véghez kell vinni? Sánta mondta legelőször. 19. Ki mondta el Kazinczyné körülményeit és házának építési módját? Sánta József mondta.”

„Bizonyítvány: Miszerint alulírott község előljárói azt tanúsítjuk, hogy községünk lakosa Izsák József fia Izsák János, már községünkben lopott többféle aprólékos, úgy mind tyúkot, egyszer szintén Malmosi Sámuel úrnak a magtárjából a búzát, amelyért, mind gyanús megbüntettetett és özvegy Kazinczy Istvánné meggyilkolásánál részes.”

A vizsgálati napló, következő sorszáma alatt feltüntetett vádlott – „Deli Péter ócsárdi születésű és tengerini lakos, 16 éves, római katolikus-vallású, nőtelen vagyok. Olvasni s írni tudok. Fogva, büntetve voltam, gabonalopás miatt, 5 napra.” – töredelmes és részletes beismerő vallomást tett. A súlyos bűntény az általa elmondottak alapján tárult fel a legteljesebben.

Az elkövetés helye, igen közel feküdt a 268 lakosú 31 házzal bíró Újmindszent településhez, ahol az előző évben lakott Deli Péter és ahol barátságba került elkövető társaival. Karácsony előtt Izsákéknál gyűltek össze, ott „Sánta József mondta először mindnyájunknak, hogy jó lesz az özv. Papnét kirabolni és pedig az ablakon kell bemenni, ha pedig ezen nem lehet, tehát a falat kell kivájni, hogy özv. Baktay Katalint kell megfojtani és özv. Kazinczynénak életét meghagyni. És, hogy az asszonyokat kínozni, hogy mondják meg hol a pénz. Azt mondta, hogy ő nem mehet el, mert észreveszik és rágondolnának a községben. Azt is mondta, hogy a

kályhalyukon keresztül menjünk a szobába és, hogy az ajtón bemenni nem lehet, mert az vasrudakkal be van zárva. Az öregebbik, Izsák János szintén be volt avatva, úgy, mint bármelyikünk, sőt ezek voltak a mi vezéreink. Mert ez a Sánta József főzte ki az egész tervet és tudta is, hogy mi az nap megyünk és Sánta ugyanarról elment onnan hazulról, mert ugyanazon házban lakik, hol a gyilkosság történt.”

A gyilkosság napján, kedden este, Dedovácz Józseffel és Izsák Péterrel Mindszinten találkoztak a megyeháza előtt, ahonnan Izsák János istállójához, majd az elkövetés helyéhez mentek. Mivel a kiskamra ajtaja zárva volt, Izsák Péter egy létrát vitt oda, melyre felmászva Dedovácz a pitvar felső deszkáit megmozgatva a padlásra akart jutni, de kiderült, hogy az nem lehetséges. Ezt követően baltával kifeszítették és kiemelték az ablakot, majd bemásztak a kamrába. Izsák ott maradt figyelni, Dedovácz pedig benyomta a cserépkályhát úgy, hogy annak néhány lapját a földre rakta. Az így kitágított kályhalyukon keresztül hatoltak be a nagyszobába, majd onnan a hálószobába. „Dedovácz egyenesen ahhoz ment, aki meghalt, én pedig a másikkal, mert Sánta József előre megmondta nekünk ágyaikat. Özv. Kazinczyné kérdezte „ki az?” és elkezdett kiabálni. Erre Dedovácz megfogta és azonnal megfújtotta. Az asszony ellenszegült, de ezen ellenszegülése nem sokáig tartott, rövid ideig fuldoklott és köhögött. Én pedig a másik mellett álltam és annak azt mondtam, hogy csendben legyen.” Az elhunyt feje alatt megtalált kulcsokkal kinyitották a másik szobában lévő ládákat s az egyikből papírokat és pénzt vettek magukhoz. A sublódos almáriumból egy barna bőr cekkert vittek el, melyben 2 forintot találtak. Az életben maradt asszony által kinyitott konyhaajtón át távoztak, majd Izsák János kertjébe mentek, ahol a pénzt elosztották. „A cekkert én vittem el az irományokat pedig egy kendőbe takarva Izsák Péter vitte el és pedig azért, mert Izsákék is tartoztak a papnénak és Izsák János nagyon megparancsolta, hogy azt az írást ott ne hagyjuk. A papírt tehát csakis azért hoztuk el, mert Sánta József és Izsák János adósok lévén a papnénak, megparancsolták, hogy bizonytal elhozzuk az obligatiokat. A tettet épp 12 órakor követtük el.” Elmondta, hogy ő gatyát és egy hitvány szűrt viselt, Dedovácz nadrágba és dolmányba volt öltözve.

„Bizonyítvány: Arról, hogy Dely Péter Tengerinben csak öthétig volt Dely András bátyjánál, de ezen idő lefolyása alatt, községünkben semmi nemű kihágást reá nem tapasztaltunk. Hallomás szerint Újmindszinten Malmosy haszonbérelő búza magtár betöréséért már büntetve volt ugyan a mostani társaival.”

Az ölést közvetlenül végrehajtó vádlott folytatólagosan felvett szabadvallomásában is van néhány részlet, amely érdemes a szószerinti megismerésre. „Nevem Dedovácz József siklói születésű, mindszeinti lakos, 26 éves, rómaikatolikus-vallású, nő, egy fél éves gyermek atyja vagyok. Olvasni s írni nem tudok. Fogva és büntetve nem voltam. Értékem nincs. [...] Ott voltunk én, Deli Péter és Izsák Péter. Én és Deli bent voltunk, én fojtottam meg özv. papnét, mert veszekedni kezdett velem és bujtozóim azt mondták, hogy tegyem meg. [...] Folytatólag ugyanakkor 8. Sánta József és Izsák János határozottan tagadja, hogy a büntett szerzésében részt vettek volna? Sánta József hazudik, mert ő Izsák Jánossal egyetemben volt az, ki a dolgot kigondolta, bennünket feltüzelt és útmutatónk volt, mert ő és Izsák János egyszerre mondták nekem, hogy raboljuk ki Kazinczynét, hogy meg ne ismerjen bennünket, gyilkoljuk meg mind a két asszonyt. Hogy legjobb a szoba falát az egyik repedésnél kinyitni, hogy az ajtón most már keresztvasak vannak. Hogy a pénzt a könyvek között keressük, hogyha itt nem találjuk, a vászon között. Ő azért ment el onnan hazulról, mert tudta, hogy mi jövünk. Testvére nem tudott a dologról semmit. [...] Pénzt, mintegy 700 forintot vittünk el.”

„Bizonyítvány: Miszerint alulírott község elöljárói azt tanúsítjuk, hogy Dedovácz József 2 évek óta már községünkben, mint uradalmi szolga lakos volt és észrevételünk szerint reá semmit sem mondhatunk, mást, mint hogy a H-szentmártoni hegy földúlásokban rá gyanúnk

volt és az éjszakai sok csavargásai végett úgy szintén most özvegy Kazinczy Istvánné meggyilkolása rá tulajdonodott.”

Az elkövetéskor a helyszínen figyelést végrehajtó tettes – „Izsák Péter mindszei születésű és mindszei lakos, 16 éves, reformátusvallású, nőtelen vagyok, olvasni és írni tudok. Fogva és büntetve nem voltam, értékem nincs, atyám egynegyed telkes gazda.” – rövid vallomást tett, melyben beismerte, hogy ő állt az udvarban strázsát. Elmondta, hogy 200 forintot kaptak az elhozott pénzből és megerősítette, hogy testvére és Sánta József is tudtak a bűncselekményről. Sánta Józseffel a tett megtörténte előtt beszélt Dedovác József.

„Bizonyítvány: Alulírott község elöljárói tanúsítjuk, hogy községünk lakosa Izsák József fia Izsák Péter ez ideig tudomásunk szerint rá nem tapasztaltatott. Lopás vagy más rablási tettek, mind, amely most megtörtént özvegy Kazinczy Istvánné meggyilkolása ő általuk.”

Az utolsóként kihallgatott – „Sánta József cinderi-bogádi születésű, cinderi-bogádi lakos, 25 éves, reformátusvallású, nőtelen vagyok. Olvasni s írni tudok, fogva és büntetve nem voltam. Értékem ¼ telek fele.” – tagadása mellett mindössze azt közölte, hogy Dedovác József tervelte ki a rablást, amiről neki is szólt. Ő végül is annyi megjegyzést tett, hogy nem bánja, ha Dedovác megfojtja az özvegy papnét. „Tavaly ősszel folyt ez a beszéd. Azt is kérdezte Dedovác, hogy be lehet-e menni az ajtón? Mire én azt mondtam, be lehet menni, mert keresztvas nincsen az ajtón. Akkor még nem is volt keresztvas, de néhány hétre reá az asszony csináltatott keresztvasat.”

„Községi bizonyítvány: Mi alulírott község elöljárói hitelesen bizonyítjuk, hogy községünk lakosa, öreg Sánta Józsefre semmi gyanú nem történt, mint egykor a Malmosi úr búzája gyanúja végett be volt zárva és más semmi nem tulajdonodott és semmi más olyan rablásokban semmi gyanú rá nem tudatott.”

Pilch bíró szintén február 26-án – már a kihallgatásokkal egy időben megkezdve – több intézkedést foganatosított az elrabolt tárgyak felkutatására és biztosítására.

Beke Antal megyei foglár káplárt bízta meg azzal, hogy Deli Péterrel menjen Tengerinbe és foglalja le az ott elrejtett pénzt. A falu bírója igazolta, hogy a meghozott 257 forint bankópénzt Deli Péter nagybátyja fészerében, a gyékény alatt találták fel, egy cekkerben. Deli Péter elismerte, hogy a felkutatott összeg a rablógyilkosság során elvett pénzből ráeső jutalék.

„Bizonyítvány Alulírott Tengerin község elöljárója hitelesen bizonyítom, hogy Deli Péter gyilkosnál a fészerben lévő gyékények közt egy cekkerben találtatott 257 forint bankó pénz. Tengerin február 27-én 1873. Kováts János bíró.” E bizonyítvány másik oldalára ceruzával rájegyezve „*tengerini Deli Péternél van egy cekkerli és 200 forint, amit az gyilkolástól elraboltak Dedovác és Izsák Péterrel*”.

Ezután a vizsgálóbíró, Beke Antal káplár, Szabadi József molnármester, szabadi lakos és Berenkó József mindszei bíró jelenlétében Dedovác József mindszei házához ment, ahol annak nejét felszólította a férje által neki adott pénz kiadására. Az asszony hosszas keresés és tetetett együgyűséggel az almáriumon fekvő ruhanemű között feltalált egy kendőbe kötve 190 forintot, mely pénzösszeg tisztán bírói kézbe vétetett, azaz lefoglalásra került.

Ezt követően elmentek Izsák János házához, ahol annak atyja jelenlétében, az istállóban, a tettes által megjelölt helyet szorgosan átkutatták, de a pénzt nem találták meg. Ezért Izsák Jánost az istállóba bevezették, akinek egyszerű kijelentésére a 340 forintot egy kis barna pénztárcában feltalálták és bírói kézhez vették.

Az elrabolt pénzből lefoglalásra került összesen 787 forint.

A lefoglalt pénzen felül a nyomozati cselekmények során felkutatott értékek bírói letétbe vétele is megtörtént. Közéjük tartozott a 787 forint készpénz valamint egy agyagfazékban talált zömmel ezüstérmékből álló 848 forint 20 krajcár. Utóbbi tekintetében február 21-én a

végrendeleti végrehajtó Hamar Pál, a végrendeleti örökösök és községi elöljáróság együttesen kinyilvánították, hogy kérik a bírói letétbe helyezést. A 787 forint vonatkozásában ugyanezt március 3-án jelentette. A törvényszék a vizsgálóbíró kérésének eleget tett – az értékeket a Pécsi Magyar Királyi Adóhivatalnál letétbe helyezte – és a keletkezett okmányokat az elő iratokhoz csatolni rendelte.¹³

Vallomások hitelesítése, szembesítések, fogságban tartás

A Pécsi Királyi Törvényszék 1873. február 28-án tartott zárt ülésén a vádlottak vallomásait hitelesítette, mivel a vizsgálóbíró ezt kérte. Az ülést vezető elnöknek szóbeli jelentésében elmondta, hogy a vizsgálatot lefolytatta, melynek eredményeképpen a rablógyilkosság tetteseinek kipuhatóltak. A vallomások előzetes hitelesítése azért szükséges, mert a vármegyei fogház oly hiányos berendezéssel bír, hogy a vádlottakat hosszabb ideig külön elzárni s így az egymással való érintkezéstől megóvni nem lehet. Ekképpen félő, hogy vádlottak a tettet beismerő vallomásukat összebeszélés folytán vissza fogják vonni. Az ülésen jelen voltak: Szikszay János törvényszéki bíró, törvényszéki elnökhelyettes, tanácselnök, Moldoványi József törvényszéki bíró, Dömötör Zsigmond törvényszéki bíró, Lobmayer István királyi ügyész, Mihálkovicz Tivadar törvényszéki joggyakornok. A nyílt tárgyalás ellen, mivel a vizsgálat még befejezve nincs, a királyi ügyész, óvást jelentett be, mire a bíróság végzéssel a zárt ülés elrendeléséről döntött.¹⁴

Elsőként Deli Pétert hallgatták ki, akinek közel 60 kérdést tettek fel. Vallomásában megerősítette a nyomozás során elmondottakat és némiképpen pontosította az ott elhangzottakat. 5. Mikor Izsák János felszólította először, hogy rabolják ki a papnét, mit válaszolt neki? Hogy azt nem lehet megtenni, mert az nagydolog. Ily dologban még nem voltam. Előbb is szégyent láttam, most nem akarok szégyent látni. [...] 10. Hogyan történt a bemenetel? Sánta József és Izsák János már előre utasítottak, hogy nézzük meg a kamara ajtót, hogy azon bemehetünk-e? De ott nem mehettünk be. Azt is mondták, hogy ha ott nem mehettünk be, az ablakot kell kivágni és a kályhán bemenni. [...] 33. Ön tehát beismeri, hogy előre történt, összebeszélés folytán, a papnét kirabolta. Mi vezette erre? A pénzvággy. 34. Miért nem jelentette fel, hogy Sánta és Izsák biztatta a bűntényre? Mert nekem is erre volt kedvem, azt gondoltam, hogy tán jó lesz, mert sokat beszéltek. [...] 40. Hányfelé osztottátok a pénzt? Négyfelé. 41. Sánta József is kapott belőle? Igen. 42. Mered-e ezt szemébe mondani? Igen. 43. Ismerted-e azelőtt Kazinczy Istvánnét? Igen. 44. Tudtad, hogy pénze van? Igen. [...] 48. Igaz-e, hogy Sánta József azt mondta neked és a többinek, hogy a másik asszonyt is meg kell gyilkolni? Azt mondta, hogy inkább a másikat, de nem a papnét kell meggyilkolni. 49. Miután bevallottad, hogy a bűntény elkövetésében részt vettél, mondd meg mit tudsz felhozni mentségedre! A sok beszéd miatt, Tekintetes Törvényszék ráadtam magam. [...] 54. Józanok voltatok az este? Igen.”

¹³ A bírói letétek kezelése tárgyában a magyar királyi igazságügy miniszternek 1872. január 2-án kelt 13295/1871. sz. alatt kiadott rendelete alapján a bírói letétek a királyi adóhivatalokban őrzendők.

¹⁴ Az előnyomozás és a vizsgálat során a bizonyítékoknak a gyűjtése történik meg és nem a felvétele. Utóbbira a végtárgyaláson kerül sor. Bizonyíték felvétele mégis végrehajtásra kerül olyan esetekben, amelyek a végtárgyaláson nem ismételtetők meg, például nyomkutatás, boncolás. Tanúk vonatkozásában olyan kivételes esetekben, amikor tartani lehet attól, hogy végtárgyalásra a tanú idézése nem lehetséges. Ilyenkor a tanút a vizsgálóbíró előzetesen megesketi. Szükség esetén hitelesítési tárgyalás tartható, melyet általában az ügyész indítványoz.

Másodikként Dedovácz József tartalékos katona került sorra. A hozzá intézett kérdések száma meghaladta a hatvanat. Válaszaiban pontosított adatokat hozott a bíróság tudomására. „A tett elkövetésekor Sánta József odavolt szalmát vinni Pécsváradon. Ő volt oda bejárós, ő biztatott, mert én nem tudtam felőle semmit. 8. Micsoda indokot hozott ő fel a tett elkövetésére? Hogy a pénzt hozzuk el. [...] A Sánta József azon volt, hogy mikor ő otthon nem lesz, kell véghezvinni a büntettet. [...] 10. Mikor volt ez? Február 11-én éjjel. [...] 14. Azon elhatározással indultak el, hogy a papnét kirabolják? Igen, mert Sánta József és Izsák János azon volt. Én vittem végbe a gyilkosságot, de ők mondták, hogy mindkettőnek életét el kell venni. 15. Hogy volt felfegyverkezve? Csak baltával. 16. Arcuk be volt-e feketítve? Be voltunk mázolvva szurokkal. Deli Péter és én. [...] Nem gyújtottunk világot, mert holdvilág volt. 28. Ki ment a papné ágyához? Én. Először kérdezte, ki az és lármát indított, de én odamentem, de nem akartam meggyilkolni, csak ijeszteni. Ő mégis lármázott, tehát kénytelen voltam meggyilkolni. Meg is fojtottam. [...] 31. Sokáig tartott a fojtogatás? Nem. 32. Hogy fogta át a torkát? A jobb kezem a vállára tettem és a torkát bal kezemmel fogtam. [...] 44. Ön beismerte a törvényszék előtt, hogy a rablógyilkosságban részt vett nemcsak, hanem fő tényezője volt. Mondja, mi indította arra, hogy ezt a borzasztó tettet elkövesse? Minden a két vezér által történt, a Sánta József és Izsák János által. Sánta József mondta mindig, hogy ami pénz van, azon osztozunk, ő mondta, hogy a könyvek közt keressük, ha ott nem találjuk, a vászon közt. [...] 47. Mondta-e Sánta József és Izsák János közül valamelyik, hogy a kötelezvényeket is vigyék el, mert nekik is van a közt kötelezvényük? 49. Ön beismerte, hogy még a múlt évben kezdték rábeszélni, elég ideje volt tehát a meggondolásra és magába szállásra. Miért nem jelentette fel a tervet a hatóságnál? Tudja Isten, ördögtől vagy honnan jött. 50. Ön határozott szándékkal ment Kazinczynéhoz, hogy kirabolja és meggyilkolja? Igen, mikor oda mentem már elhatároztam, hogy ha másképp nem lehet, meggyilkolom. [...] 60. Önök mind józanok voltak? Igen.”

Izsák Péter kihallgatása is hasonló módon zajlott le. Elmondta, hogy mikor, hol és kik beszéltek össze a bűntény elkövetésére valamint hogyan hajtották azt végre.

Sánta József tagadta büntetttbeli részvételét, de beismerte azt, hogy összesen 170 forinttal tartozott a meggyilkolt áldozatnak. Az adósságból 160 forintnyit apjától örökölt, 10 forintot pedig ő kért kölcsön.

Izsák János szabadságolt honvéd a 68. zászlóaljnál, megkísérelte menteni magát, illetőleg szerepét kisebbíteni.

„A vallomások hitelesítése ekképp megtörténvén, elnök a szembesítést rendelte el, minek folytán” Deli Péter a tagadó Sánta József szemébe mondta, hogy ő biztatta fel a bűntény elkövetésére. Sánta József bírói kérdésekre annyit elismert, hogy jelen volt az összebeszéléseken, tudta, hogy mit terveznek.

Dedovácz József szemébe mondta továbbá Sánta Józsefnek, hogy azt is mondta, mind a két asszonyt fojtsák meg, a kötelezvényeket hozzák el. Erről többször is volt szó. Sánta József tagadta, azt állította, hogy Izsák János mondta ezt nekik.

Izsák János szemébe mondta Dedovácz József, hogy ő is biztatta, jó lesz a papnéhoz elmenni és az oblogátiókat is el kell hozni. Izsák János vádlott tagadott, és azt állította, hogy kérte akkor este, ne menjenek, továbbá neki nem is volt obligátiója. Dedovácz József azt is a szemébe mondta, hogy a történetek után Izsák János megjegyezte „Tudtuk mi, hogy elmentek”. Újabb szembesítések után bírói felszólításra Sánta József konok tagadása némiképpen enyhült, elismerte bizonyos fokú részvételét a szörnyűséges bűntény elkövetésében.

Beismerte az összebeszélést és azt is, hogy mondta, ha a rablásnál felismerik őket, azt az asszonyt fojtsák meg, aki most életben van.

Ez után Deli Péter ismételt előállításakor beismerte, hogy szurokkal be volt kenve az arcuk. A szurkot Izsák Péter hozta és csak nagy rábeszélésre kente be magát.

A bírói tanács ezt követően zárt ülésen végzésben határozott arról, hogy a vádlottakat fogságban tartják, a vizsgálóbírót pedig felhívják, hogy mielőbb fejezze be a vizsgálatot és az összes bűnügyi iratokat ide haladéktalanul terjessze fel. Rögzítésre került, hogy Deli Péter, Dedovác József, Izsák Péter, Sánta József és Izsák János vádlottak a törvényszék előtt tett vallomásukban a kérdéses bűntény elkövetését beismerték.

A magyar királyi 68-ik honvéd zászlóaljparancsnokságot 1873. évi február 28-án kelt levelével értesítette a Pécsi Királyi Törvényszék arról, hogy gyilkossággal és abban való bűnrészességgel vádolt Deli Péter és társai bűnügyében Izsák János a fentebbi zászlóaljtól szabadságolt közhonvéd, a királyi törvényszék fogházában vizsgálati fogságban van.¹⁵

A vizsgálat befejezése, vád alá helyezés

A vizsgálati naplót Pilch bíró 1873. április 1-jén 20 sorszámmal zárta le.

A megidézendő tanúk jegyzékét – melyben a kihallgatott 4 fő szerepel – Lobmayer István királyi ügyész április 20-án készítette el. E pár soros iratban rögzítette, hogy a vádlottak vizsgálati fogságban vannak. A királyi törvényszék fenyítő osztályához április 26-án küldte meg a szintén néhány soros indítványát a vád alá helyezésről és végtárgyalásra megidézésről. Álláspontja szerint a Pécsi Királyi Törvényszék előtt 1873. február 28-án felvett jegyzőkönyv tanúsítja, hogy Dedovác József és Deli Péter, özvegy Kazinczy Istvánnén 1873. évi február 11-ike éjjelén elkövetett rablógyilkosságot, Izsák Péter és Izsák János a bűnrészességet és bűnpártolást, Sánta József a felbujtást beismerte.

Május 6-án a Pécsi Királyi Törvényszék a Pécsi Királyi Ügyészségnek, mint törvényes felperesnek Dedovác József és társai rablógyilkossági bűntettel vádolt alperesek elleni bűnügyben vád alá helyezés és végtárgyalási határnap kitűzése iránti előterjesztése alapján hozott végzésében kimondta, hogy az indítványozott vád alá helyezésnek helye lévén, az elrendeltetik és e bűnügynek végtárgyalására 1873. évi május 23. nap reggeli 9 óra tűzetik ki határidőül.

Dedovác József, Deli Péter, Izsák Péter, Izsák János, és Sánta József királyi törvényszék fogházában letartóztatásban lévő vádlottak, e törvényszék elébe, fogházfelügyelő

¹⁵ A vizsgálati fogság elrendelésének okai:

- a) Ha az elkövetett bűntett, vagy amivel a terheltet vádolják a fennálló törvények szerint halállal vagy a gyakorlat szerint legalább ötévi börtönnel büntetendő.
- b) Ha a vádolt intézkedései után annak megszökési szándéka alaposan vélelmezhető.
- c) Ha a vádlott nem bír állandó lakással.
- d) Ha alaposan lehet tartani attól, hogy szabad lábon hagyása esetében a bűntett nyomait elhárítja vagy a vizsgálat eredményét a bűntársakkal, bűnrészesekkel, segélyezőkkel, orgazdákcal, úgy a tanúkkal való összebeszélés által meghiúsítja, úgyszintén, ha veszélyes fenyegetései folytán alaposan lehet tartani, vagy egyéb adatokból kitűnnék, hogy szabad lábon hagyatása esetében, más büntetett követne el. A vizsgálati fogság elrendelése írásba foglalt határozatban mondandó ki. (Sárga könyv 45-46.§§)

által oly figyelmeztetéssel állítandók elő, hogy védőül ügyvédet is vallhatnak és mentőtanúkat is nevezhetnek meg a tárgyalást megelőző 15 nap alatt.

A végtárgyalásra még az előterjesztéshez csatolt jegyzékben kitett tanúk a törvényes figyelmeztetéssel megidézendők. A tanúk az értesítéseket kézbesítési íven átvették május 12-én, Szentgyörgyi Katalin 13-án.

A vádlottak közül egyedül Sánta József választott védőt, a többieknek a bírói tanács elnöke május 15-én rendelt ügyvédet. A rövid levélben közölte a végtárgyalás időpontját és azt, hogy az érintett, védőt választani nem tudott, ezért felkérte az ügyvédet, hogy a végtárgyaláson megjelenni és a vádlottat képviselni szíveskedjék. Dedovác Józsefnek, Fekete Mihály; Deli Péternek, Antal Gyula; Izsák Péternek, Kerese Kálmán; Izsák Jánosnak, Danitz Antal; Sánta Józsefnek, Német József lett a védőügyvédje. A kézbesítők által továbbított értesítéseket az ügyvédek május 17-én átvették.

Amikor ügyvédvallás végett Dedovác Józsefet a törvényszékre kísérték, szökéssel próbálkozott. Menekülése közben az egyik fogházőr meglőtte, melynek következtében kórházba került.

Végtárgyalás¹⁶

A Pécsi Királyi Törvényszék fenyítő osztályánál 1873. május 23. napján tartott nyilvános ülésen Dedovác József és társai elleni bűnügyben tartott végtárgyalás alkalmával felvett jegyzőkönyv szerint jelen voltak: A bíróság részéről Szikszay János törvényszéki bíró, törvényszéki elnökhelyettes, tanácselnök, Dömötör Zsigmond törvényszéki bíró, Verner Ferenc törvényszéki bíró, Mihákovics Tivadar törvényszéki joggyakornok. Az ügyészség részéről Lobmayer István királyi ügyész. A felek részéről a később megnevezettek.

Elnök az ülést megnyitottnak nyilvánította, majd a következőket adta elő: „A tekintetes törvényszék előtt ma ismét egy igen nevezetes¹⁷ bűnügy fog folyamatosan tárgyalatni és befejeztetni, nevezetesen f. é. február 11-én Cz. Bogádon, az ottani papnén elkövetett gyilkossági eset folyamatos vizsgálata lesz azért, mert mikor a vallomások kivétettek és vádlottak vizsgálati fogságba hozattak a vizsgálóbíró kérte a vallomások törvényszék előtti kivételét, nehogy vádlottak betanítatva vallomásukat visszavonják. E vallomások kivéve lévén, még némely tanúk vannak hátra. Vádlottak közül egyedül Sánta József vallott ügyvédet, a többieknek elnöki jogomnál fogva, én neveztem ki védőügyvédeket.”

Bejelentette továbbá, hogy Dedovác József szökési kísérletet tett, melynek során egy fogházőr meglőtte. A lövés következtében a kórházban fekszik betegen és így a végtárgyaláson meg nem jelenhet. Kérte határozat hozatalát a végtárgyalás megtartása végett.

¹⁶ A Sárga könyv 6.§-a kimondja, hogy „A bizonyítékok bizonyító erejét a bíróság állapítja meg.” A bizonyítékok a végtárgyaláson elhangzottakból állnak elő, csakis ezek felhasználásával születhet meg a bíróság ítélete. A végtárgyalási jegyzőkönyv a bűnper legfontosabb dokumentuma.

¹⁷ Az ügy olyannyira nevezetes volt, hogy már az ítélethozatal napján levélben megkereste a törvényszéket a megyei főjegyző azért, hogy az ítélet másolatát hozzá átszámazzassák. Az ok pedig a Nagyméltóságú Királyi Belügyminisztérium érdeklődő leirata volt. A május 27-én iktatott iratra válaszul, június 18-án megküldték az ítélet hiteles másolatát.

Zárt ülésen a következő indokokkal alátámasztott végzés született. A vallomások hitelesítése megtörtént a vádlottak azokhoz többé semmit nem adhatnak, vagy el nem vehetnek; szembesítés szintén volt, újabbnak foganatósítása nem szükséges; „végül az ügyvédvalláshoz eszközölt kísértetés alkalmával megkísérelt szökés a végtárgyalás kitűzése után történt, a végtárgyalás megtartása elrendeltetik és a hozandó ítélet vádlottak kiküldött törvényszéki tag által a fogházi kórházban fog kihirdettetni.”

Ezt követően a vádlottakat és a tanúkat a tárgyalóterembe kísérték. Utóbbiakat az elnök figyelmeztette, vallomásukat úgy adják elő, hogy szükség esetén hitet kell tenniük.¹⁸ A vádlottakhoz a személyi azonosság megállapítását szolgáló kérdéseken túl, általánosságban hangzott el az, hogy a terhükre rótt cselekményt bevallják-e vagy tagadják. A tanúk a bírósági kérdésekre válaszul ismét elmondták vallomásukat esetenként pontosították, részletezték a korábban elhangzottakat. Nyilatkoztatták őket felmerült költségeikre is.

Kis Bíró Józsefnek a kiegészítő kérdésekre adott válaszai a következők voltak:

„3. Éjjeli örök nem voltak? De voltak, azok nem tudtak semmit sem. [...] 5. Ki az öreg Sánta János? Testvére a Sánta Józsefnek, egy kenyérrel egy házban laknak. 6. Sánta József otthon volt-e, mikor ön odament? Nem. Pécsváradon volt szalmát vinni. 7. Mennyi mai költsége? 3 forint 20 krajcár.”

Géczi József a feltett kérdésekre újabb információt hordozó választ nem adott.

Szentgyörgyi Katalin vallomásában bizonyos pontosításokat hozott elő.

„1. Mondja el tüzetesen, mit tapasztalt a rablás és gyilkosság alkalmával?

Mi este 8 óráig voltunk fenn, akkor lefeküdtünk, ¼-10 óra lehetett, amikor én is elaludtam. Egyszer az én néném mondja „Katica édes öcsém ki jár a mi belső szobánkban?” Én felriadtam, csak félig ébredtem fel. „Ki az?” A néném is mondja erre „Ki az, mit akarsz?” Mikor ezt kiszólta az már ágya előtt állott, a másik egy baltával az én ágyam előtt állt, hogy meg ne pisszenjek, mert meghalok. Mikor aztán megmondta a gyilkos, vártuk, hogy rám jön. Erre azt mondta „Kelj fel, vedd a szoknyád, hol a pénz?” Mondtam „arról nem tudok, a kulcs ott van a fej alatt.” Elvette a kulcsot, aztán mentem velük. A ládát felnyitotta, abban vászon volt és felette írás. És kötelezvény, miben pénz volt. Ki mikor ezt összeszedte a másiktól, ki engem strázsált neki adta, akkor aztán a 4 vég vásznat kiszedte, a fenéken turkált, de nem talált semmit. Pedig még voltak ott kötelezvények. Aztán volt egy nagy láda, kérdezte mi van abban. Mondtam vászon, pálinka, akkor mégis felnyitotta, turkált benne. Erre a másik azt mondta „Siessünk, mert elkésünk”. Akkor az én strázsám kérdezte „Ezen ki lehet menni?”, de csak suttogva. Mondtam „Ki lehet” „Hát akkor nyiss ajtót!” De a gyilkos azt mondta akkor „Még ezt a kicsi ládát nem néztük” erre mondtam „Ne is nézzék, mert abban semmi sincs”. Kinyitották mégis. Az egyikben volt egy cekker, abban volt egy levél kopestában, 2 új forint azt kivették, elvitték. 2. Mivel voltak a tettesek felfegyverkezve? Az én strázsámnál egy balta volt, a másiktól nem láttam semmit, ijedt voltam. 3. Fenyegették-e önt? Igen, aki strázsált azt mondta, hallgassak, mert meghalok.

¹⁸ A bizonyítási eljárás megkezdésekor az eljáró tanács elnöke a tanúkat figyelmezteti az igazmondásra, berekesztése előtt pedig a tanúk megesküvésének kérdése is megtárgyalásra kerül a vádló, a védő és a vádlottak meghallgatásával, indítványával. Az eskü szövegeként a polgári törvénykezési rendtartás függelékében 1869. április 29-én a bírói ügyvitel tárgyában kiadott igazságügy miniszteri rendeletben meghatározott esküformát használták. „*Én N. N. esküszöm a mindentudó és mindenható Istenre, hogy minden körülményre nézve, a mely iránt megkérdeztettem, legjobb tudomásom és lelkiismeretem szerint a tiszta és teljes valóságot vallottam, és semmit azokból, melyek a kérdésekre tartoznak, és a melyekről tudomásom van, el nem hallgattam. Isten engem úgy segítjen!*” Az eskü kivétele után a tanúkat elbocsájtják.

4. Meddig lehetek ott? Egy óráig. [...] 6. Gyertyavilág is égett vagy csak a Hold világított? Csak holdvilág. [...] 13. Adós volt a Sánta József a tisztelendő asszonynak? Az atyjától maradt rájuk adósság, de nem tudom bizonyosan mennyi. Kértek a gyerekek is, hol kenyérre, hol másra, de azt megadták, hanem a régi adósság meg van. 14. Hát Izsákék adósak voltak-e? Valami csekéllyel, de nem sommás pénzzel. 15. Mondták-e, hogy a kötelezvényeket is össze kell szedni? Oly formát mondtak, hogy „Hát a levelet, hát a levelet”. 16. Ismeri-e e cekkert? (felmutatták a cekkert) Igen, ezt vitték el. 17. Melyik vitte el? Nem tudom, hogy, melyik, hanem az hozta elő, aki az én strázsám volt. A Kisfaludy úrnak volt egy-két rendű írása, nyugtája azon, amiben a 2 forint volt, mert perköltséget fizettem azelőtt neki.”
Ezután szembesítették Deli Józseffel, akinek a szemébe mondta, hogy fenyegette, meg ne mozduljon, mert meghal. A vádlott ezt tagadta.

Pintér Juli némiképpen szélesítette vallomását.

A tanú elvezetését követően elnök megkérdezte kívánja-e valaki a tanúk megesketését? Izsák János védője Danitz Antal, Pintér Julinak megesketését kérte, mely ellen a királyi ügyész kifogást nem tett. Pintér Juli az esküt a vallomására, a szokott ünnepélyességgel és formával letette.

Ezek után felolvasták az erkölcsi bizonyítványokat, a boncjegyzőkönyvet és a vádlottak jelenlétében, a hiteles önvallomásokat. Ennek folyama alatt Deli Pétertől az elnök megkérdezte, mit értett azon kifejezés alatt „alább is szégyent láttam”. Ő azt felelte „a gabonalopást”.

Izsák Jánostól megkérdezte, miért nem merte feljelenteni a bűntényt? Mire azt válaszolta, mert az öccsét sajnálta.

Izsák Péterhez a következő kérdést intézte. Ön azt mondta, hogy az okmányokat ön égette el? De kiderült, hogy Izsák János is égetett el okmányokat. Ön egy részét vagy mind elégette? „Én égettem el, Dedovácz parancsolta, hogy égessem el, mert ő nem meri, mert cseléd.”

A bizonyítási eljárás ekképpen befejeződött. Előállították a vádlottakat és a tanúkat.

Elnök felszólítására királyi ügyész előadta vádelőterjesztését, melyben érzékeltette a bűncselekmény elkövetésének felvetődését és annak végrehajtását. Kiemelte a Sánta Józsefben megfogalmazódott indítékot, vagyis az adósságtól való megszabadulást és a bűz vágyat a vagyonszerzésre, valamint azt a magatartását, amellyel magáról a gyanút elterelni igyekezett illetőleg alibit biztosított. Rámutatott az elkövetők felkészülési mozzanataira, különösen arra, hogy Dedovácz és Deli, arcukat Izsák Péter által szerzett szurokkal bekenték és baltával felfegyverkeztek.

Álláspontja szerint a „rablógyilkosság tárgyi tényálladéka, tehát kétségtelen. Bizonyítékok erre az orvosi láttelel, a helyszínen eszközölt szemléről felvett jegyzőkönyv, Szentgyörgyi Katalin tanúvallomása, a vádlottaknál megtalált pénz és vádlottak beismerése.

Az alanyi tényálladékokat illetőleg Dedovácz József, Deli Péter és Izsák Péter beismerték, hogy megfontolt, jól meggondolt gyilkossági és rablási szándékkal mentek özvegy Kazinczyné lakására, hogy ezen szándékot tetteleg érvényesítették is, amennyiben Dedovácz József fenyegetések közt az özvegyet megfojtotta és Deli Péterrel együtt kirabolta, Izsák Péter pedig kívül őrt állott. Minek folytán be van bizonyítva, hogy Dedovácz József a rablógyilkosság pszichikai szerzője, Deli Péter és Izsák Péter pedig bűnrészesek.

Sánta Józsefet illetőleg ő maga beismerte, de valamennyi vádlott szemébe mondta, hogy az ő fejében születtett meg a rablási gondolat, melynek kivitelére a többieket felszólítja, mondván, hogy ha rájuk ismernek azt az asszonyt, aki jelenleg még életben van t. i. Szentgyörgyi Katalint öljék meg. Ő tehát a rablógyilkosság értelmi szerzője, valamint Izsák József is.”

Enyhítő körülményként hozta fel Deli és Izsák Péter fiatal korát; a bűntényre csábítást a többiek által; Deli Pétert illetőleg különösen a töredelmes önvallomást.

Súlyosító körülményül nevezte meg a vádlottak rossz előéletét; a hosszú időn át érlelt megfontolást; az elkövetés időpontját és eszközeit; a meggyilkoltnak védtelenségét.

Ezután egy rendkívül figyelemre méltó kitérőt tett, amellyel törekedett bemutatni a bűncselekmény időszakát körülölelő közbiztonsági helyzetet. „Mielőtt a büntetés kiszabása iránt indítványt tennék engedje meg a Tekintetes Törvényszék, hogy figyelmébe ajánljam, miszerint ezen borzasztó bűnténynek híre nemcsak a hazai sajtóban el volt terjedve, hanem az ország határán túl is. Engedje meg a Tekintetes Törvényszék becses figyelmét arra felhívnom, hogy a vagyon és a személybiztonság újabb időben a törvényszék hatásköréhez tartozó területen annyira meg van ingatva, hogy újabb időben alig múlik el végtárgyalás, hogy a legsúlyosabb bűntényekkel vádolt bűnözők ne állanának a Tekintetes Törvényszék előtt. Alig múlt el folyó évben hét, hogy egy-egy gyilkossági bűntény ne jelentetett volna fel a Tekintetes Törvényszék előtt. Sem szándékom, sem feladatom a vagyon és a személybiztonság ily módon veszélyeztetése és megvizsgálásának okait ez alkalommal vizsgálni vagy a bűntények ily módon szaporodásának indokát kutatni, de kötelességem az állam érdekében, melyet képviselni szerencsés vagyok, a jogbiztonság érdekében arra kérni, hogy a kiszabandó büntetés szigorú, példás legyen, hogy másokra is hasson, mások jogellenes hajlamait fékezze, korlátozza.”

Ezt követően indítványozta, hogy Dedovác Józsefet kötél általi halállal, Deli Pétert, Izsák Józsefet és Sánta Józsefet 15 évre terjedő súlyos börtönnel, Izsák Pétert pedig 10 évre terjedő börtönnel büntessék, az okozott költségek és a rabtartási költségek megtérítésében elmarasztaltassanak. A 787 forint pénzüsszeg, valamint a bűnjelek az elhunyt végrendeleti végrehajtójának adassanak ki.

Fekete Mihály az első rendű vádlott védője szerint nem volt előre megfontolt szándék a gyilkosságra.¹⁹ Hosszas fejtegetésében kitért arra, hogy „az egyén a műveltség alacsony fokán áll, a bűz vágy behatásának alá van vetve, aki az erkölcsi érzületet nem is ismeri, aki tények következményeit megítélni alig képes, aki tisztán csak a pénzvágy által vezetetik, hogy egy ifjú egyén, nem megrögzött gonosz, nem javíthatatlan egyén, aki a csábításnak igen nehezen képes ellenállni, és bűnös tényre könnyebben rávehető. Erkölcsi bizonyítványa szerint előlétele feddhetetlen, bűncselekményt még nem követett el, őszinte vallomás, töredelmesen beismerte teljes terjedelmében. A halálbüntetést ott lehet alkalmazni, ahol javulásra kilátás nincs, halál helyett 10 évet kér.”

Deli Péter védője enyhébb büntetést kért.

Izsák Péter ügyvédje gyilkosság helyett szándékos emberölés megállapítását és 2 éves büntetést kért, mondván, hogy 10 esetén le lehet mondani arról, hogy védenca később a társadalom hasznos tagja legyen.

¹⁹ Gyilkosságon tágas értelemben törvényeink azon büntetést értik, mely az embernek életétől megfosztása vagy arra célzó törekvés által követtetik el. Hogy büntett legyen, szabad álnok vagy legalább vétkes cselekménynek kell lennie. Olyan büntett, mely az embernek életétől megfosztása, vagy arra célzó törekvés által követtetik el. A tett minden körülményeivel együttvéve, maga egyedül eszközlő oka legyen a tüstént vagy később ugyan, de mégis szükségképpen bekövetkező halálnak. (Szlemenics, 1872. 137.o.)

Az emberölés gyilkosságra és emberölésre osztandó, melyekhez még a gyermekölés járul. A gyilkosság azon büntett, mely által ember, előre megfontolt szándékossággal életétől jogellenesen megfosztatik. (Pauler, 1864. 118.o.) Az emberölés büntett, mely által ember életétől szándékos meg nem gondolt elhatározással vagy vétkeességből jogellenesen megfosztatik. A gyilkosságtól a megfontolt szándékosság hiányánál fogva különbözik. (Pauler, 1864. 134-135.o.)

Izsák Józsefet védője menteletni próbálta és 1 év büntetést kért.

Németh József szerint, Sánta Józsefet értelmi szerzőnek mondani nem lehet, Pécsváradon volt az elkövetéskor. Bizonyíték elégtelenségéből kérte a vád alól felmenteni.

A vádlottak nem kívántak szólni.

Ítélezés

Az ügyirat ritkán fellelhető anyagot is tartalmaz az ítélethozatal feletti tanácskozás jegyzőkönyvével. A zárt tanácskozáson jelenlévők a végtárgyaláson részt vett bírók és a joggyakornok. Az elnök összegezte az ügy állását és felszólította a bírókat az ítélet meghozatala tekintetében véleményük előterjesztésére.

Dömötör Zsigmond királyi törvényszéki bíró: „Én Dedovác Józsefet a betöréssel párosult rablógyilkosság, Deli Pétert az ebben részesség, Izsák Józsefet a betörésben párosult rablásban részesség, Sánta Józsefet a betöréssel párosult rablógyilkosság szerzése és arra felbujtás, végre Izsák Jánost a betöréssel párosult rablógyilkosság palástolása és abban bűnrészesség büntényének elkövetésében bűnösöknek kimondani indítványozom.” Verner Ferenc királyi törvényszéki bíró ehhez hozzájárult.

Büntetésül Dömötör bíró, Dedovác Józsefre halált indítványozott, mert a törvények a gyilkosságot is halállal büntetik, annál inkább a betöréssel párosult rablógyilkosságot. Verner Ferenc, tekintve, hogy I. r. vádlott nem ép oly megromlott, hogy az emberek sorából el kellene törölni, 20 évi börtönt indítványozott. Elnök, Dömötör Zsigmond véleményéhez járult és így első rendű vádlottat kötél általi halálra és a kivégzési költségek megtérítésére ítélték.

Deli Péterre vonatkozólag, Dömötör Zsigmond, tekintve, hogy nála tettlegességre nem került sor és fiatal, büntetésül 10 évet indítványozott. Verner Ferenc a királyi ügyészség által indítványozott 15 év büntetést elfogadta. Elnök, Dömötör véleményéhez járult.

Izsák Péterre vonatkozólag, Dömötör Zsigmond, fiatal korát és az enyhítő körülményeket tekintve 5 évet indítványozott. Verner Ferenc hozzájárult.

Sánta Józsefre vonatkozólag, mivel az egész büntény szerzője, tekintve makacs magatartását 15 évet indítványozott. Verner Ferenc hozzájárult.

Izsák Jánosra nézve 10 évet indítványozott. Verner Ferenc ezt elfogadta.

Ezen felül Dömötör bíró mind az öt elítéltet a tanúzási, az orvosi, a vizsgálóbírói költségek egyetemleges, a rabélelmezési költségek fejenkénti megtérítésében elmarasztalni; a megtalált 787 forintot özvegy Kazinczy Istvánné végrendeleti örökösei részére kiadni; a kirendelt védőügyvédek díját egyenként 15 forintban megállapítani; a kórházban betegen fekvő Dedovác József előtti ítélet kihirdetésre bírótársát és a jegyzőkönyvvezetőt kiküldetni indítványozta. Verner Ferenc az indítványokat elfogadta.²⁰

²⁰ Az 1871. február 27-ei keltezésű 6570. számú igazságügy miniszteri rendelet alapján a bíróságok az ítéleteket „Ő Felsége A Király Nevében” adták ki. A rendelkező részben feltüntetendők voltak a személyazonosság megállapítására szolgáló adatok is, melyek azonban a Pécsi Királyi Törvényszék ítéletei alapján felhozható gyakorlat szerint kimerültek a vádlott nevének és illetőségének, azaz a lakóhely-településnek a feltüntetésével. A magánjogi intézkedések közé tartoztak az eljárási és a rabtartási költségbeli marasztalások. Több vádlott esetén az eljárási költségek egyetemlegesen, a rabtartási költségek részarányosan voltak megítélendők.

Az indokolást az adott helyekhez kapcsolódóan szintén Dömötör Zsigmond királyi törvényszéki bíró fogalmazta meg, melyet követően elnök az ülést bezárta.

Az 1873. május 23-án meghozott 6 oldalas első fokú ítélet az ítélethozatal feletti tanácskozáson elhangzottaknak megfelelően készült el.²¹

„Dedovácz József a betöréssel párosult rablógyilkosság, Deli Péter a betöréssel párosult rablógyilkosságban részesség, Izsák Péter a betöréssel párosult rablásban részesség, Sánta József a betöréssel párosult rablógyilkosság szerzése és arra felbujtás és Izsák János a betöréssel párosult rablógyilkosság palástolása és abban részesség bűntényének elkövetésében bűnösnek kimondatván.

Dedovácz József kötéláltali halálra ítéltetik és a kivégzési költségek megtérítésében elmarasztaltatik, Deli Péter tíz (10) évi, Izsák Péter öt (5) évi, Sánta József tizenöt (15) évi, és Izsák János tíz (10) évi az ítélet jogérvényre emelkedésétől számított, hetenként kétszeri böjttel és közmunka teljesítésével szigorított börtönre ítéltetik.”

Tételeken felsorolásra kerültek a megtérítendő költségek, a letéti pénztárban őrzött kiadandó pénzüsszeg és az, hogy az ítélet „Dedovácz Józsefnek, ki betegsége miatt a törvényszék előtt meg nem jelenhetett, leendő kihirdetése végett, Verner Ferenc törvényszéki bíró és Mihálkovicz Tivadar törvényszéki joggyakornok kiküldetik, jelentésük bevéartván.”

Az ítélet indokolása szerint „A rablógyilkosság bűnténye tárgyilag, a meggyilkolt egyén hullája, a szakértői vélemény és a rablott pénzüsszeg megtalálása által van megállapítva. A jogcím, melyen a vádlottak mindegyike el lett ítéelve önbeismerésen alapul, tehát a bűntény nemcsak tárgyilag, hanem alanyilag is kétségen kívül van helyezve.” A továbbiakban a történeti tényállás rövidített leírása, a vallomások értékelése, a könnyítő körülmények és az került rögzítésre, hogy a pénzbeli marasztalás az elítéltetésnek törvényes és természetes következménye.

Az ítélet kihirdetésekor első rendű vádlott nem nyilatkozott, a többi elítélt fellebbezett. Dedovácz előtt az ítéletet a fogház kórházában, az ítélethozatal napján déli 12 óra után hirdették ki. Az erről készült jelentés szerint a vádlott hallgatagon és fejbólintással tudtul adott megnyugvását jelentette ki. A királyi ügyész Deli Péterre, Izsák Jánosra és Izsák Péterre vonatkozóan jelentett be fellebbezést.

A végtárgyalás ezzel befejeződött.

Ezt követően a bíróság végzésben arról rendelkezett, hogy az ügyet a fellebbezések következtében valamint arra tekintettel, hogy emberélet esett áldozatul, hivatalból is, felülbírálat végett a Pesti Királyi Ítéltáblához terjeszti fel, továbbá ítéletmásolatot küld a helybeli magyar királyi honvéd parancsnokságnak Izsák János közvitéz elítélése miatt. A felterjesztő levélben rögzítésre került, hogy az elítéltek fogva vannak.

A Pesti Királyi Ítéltábla az 1873. szeptember 30-án tartott nyilvános ülésen vizsgálat alá vette a felterjesztett ügyiratot, majd ítéletet hozott.²² A másodfokú határozatban először leírták a törvényszék ítéletét, utána pedig a tábla döntését: „Az eljárás királyi törvényszék fenti számú és keltű ítélete megsemmisítetik, az eljárás körül tapasztalt hiányok pótlása és a kifejtendő körülményekhez képest újabb határozat hozatala elrendeltetik.”

²¹ 1787/1873. büntető szám.

²² 13388/1873.B. szám

Az indokolásban a következőket jelölték meg az első bíróság ítélete megsemmisítésének okaiként: Vádlottak vallomásának hitelesítése a vizsgálat befejezése előtt történt. A királyi ügyészségnek vád alá helyezhetési indítványára, vádlottaknak vád alá helyezése iránt, határozat hozatala nem történt meg. A végtárgyalást Dedovác József vádlott mellőzésével és a tanúkkal való szembesítése nélkül tartották meg. Erről a törvényszéket azzal értesítették, hogy az ítélet, hirdetési záradékában a vádlottak fellebbezési joguk iránt legyenek kitanítva és kerüljön feltüntetésre az, hogy abban megnyugodtak vagy ellene fellebbezést jelentettek be. Mellékeljük továbbá Dedovác József keresztlevelét, valamint erkölcsi bizonyítványát hiteles alakban.

Az akta október 24-én érkezett vissza az első fokon eljáró bírósághoz.

A Pécsi Királyi Törvényszék a leküldött táblaítelet alapján elvégezte a hiánypótló eljárást, majd újabb ítéletet hozott.

Végzése szerint, október 28-án megkereste a siklói járás szolgabíróját, Dedovác József Siklóson született legutóbb újmindszenti lakos keresztelő levele hivatalos használatra történő megküldése végett. Az irat november 14-én meg is érkezett a törvényszékhez.

November 28-án – mivel a hiánypótlási eljárást befejeződött – december 12-ére újbóli végtárgyalást tűzött ki, melyről a Pécsi Királyi Ügyészséget, a fogházfelügyelőt és az ügyvédeket értesítette. Utóbbiak december 6-án és 8-án átvették az értesítést.

A reggel 9 órakor megkezdett folytatólagos, nyilvános végtárgyaláson a bírók személye nem változott, a tanácsjegyző Visy Lajos törvényszéki joggyakornok lett. A vád képviselőjét ismét Lobmayer István királyi ügyész látta el. Jelen voltak a védőügyvédek és a vádlottak.

Az elnök az ülés megnyitását követően előadta, hogy a Pesti Királyi Ítéletábla a korábbi ítéletet megsemmisítette, hiányok pótlását rendelete el és a törvényszéket új ítélet hozatalára utasította. Ismertette a megsemmisítési okokat és a törvényszék reakcióját.

A vádlottak vallomásának előzetes hitelesítésére, egy külön kora reggeltől, késő sötét estig tartott ülésben a börtön illetőleg az alkalmazható rendszer hiányosságai miatt került sor azért, hogy az „összebeszéléseknek vagy a teendő vallomások iránti betanításoknak eleje vétethessék.”

Vádlottak vád alá helyezése a királyi törvényszéknek 1873. évi május 6-án tartott ülésében hozott végzése által megtörtént. Két oka lehetett annak, hogy az ítéletábla nem szerzett tudomást a vád alá helyezéséről nevezetesen; vagy a kiadó illetőleg az irattárnok tévedésből a felterjesztett iratokhoz nem csatolta, vagy pedig a percsomóhoz csatolt irat a Tekintetes Királyi Ítéletábla figyelmét elkerülte.

Dedovác Józsefnek tanúkkal való szembesítését semmi nem indokolta, mivel beismerő vallomást tett és újabb adat nem merült fel. A korábban elrendelt végtárgyalás megkezdése előtt szökést kísérelt meg, melynek során lőtt sérülést szerzett s miatta kórházban feküdt. Ennek dacára a végtárgyalást elrendelő végzésben az összes felek megnyugodtak.

Dedovác József erkölcsi bizonyítványa XIX. szám alatt a periratokhoz volt csatolva a felülbírálat céljából történt felterjesztés alkalmával, keresztlevelét a periratokhoz csatolták.

Ezt követően az elnök felszólítására a királyi ügyész előadta indítványát. Álláspontja szerint a felsorolt hiányok részint nem léteznek, részint pótolva vannak. Rámutatott arra, hogy más alkalommal is történt már olyan, hogy a Királyi Ítéletábla felülbírálat alá vette azt az ügyet, amelyben a vizsgálat befejezése előtt hitelesítették a vádlottak vallomását. Konkrét ügyet is megnevezett, majd reményét fejezte ki arra vonatkozóan, hogy ilyen csekély formai hiba az anyagi igazság kiderítését nem fogja megakadályozni. „A többi hiányok is pótolva lévén én ezen ügyben a törvényszék előtt tett indítványomhoz ragaszkodom. Kérem, hogy új elbírálás alá vévén az ítéletet kimondani szíveskedjék.”

Németh József ügyvéd, Sánta József védője, jelezte, hogy a királyi ügyész érdemleges vádja után kívánja védenre érdekében az érdemre vonatkozó mondanivalóját előterjeszteni.

Elnök közölte, hogy a Királyi Ítéletábla ítélete által csak a forma hiányok pótlásai lettek elrendelve, az érdemre nézve tehát ez alkalommal nem lehet szólni. E kijelentés után Németh József, és a többi védőügyvéd, az érdemleges védelemtől önkényesen elálltak.

Németh József ügyvéd el is távozott, az addig jelen volt vádlottakat kikísérték.

Ezután felolvasásra került teljes terjedelmében a vádlottak vallomásának hitelesítéséről felvett jegyzőkönyv; a május 23-án felvett végtárgyalási jegyzőkönyv és pedig a tanúvallomások, a vádbeszéd és a védbeszéd.

A zárt ülésről felvett tanácskozási jegyzőkönyv arról tanúskodik, hogy a bíróság tagjainak véleménye változatlan maradt, indokaik bizonyos eltéréssel ugyanazok és döntésük is megegyezik a korábbival. Eltérés annyiban történt, hogy súlyosító körülményként értékelték a Pesti Királyi Ítéletábla azon döntését, melyben Dedovácz Józsefet és Deli Pétert betöréssel párosult tolvajlásban bűnösnek mondta ki. Enyhítő körülmény ifjú koruk, elhanyagolt nevelésük és részben jó előéletük.

A Szentlőrinci Királyi Járásbíróság értesítette a Pécsi Királyi Törvényszéket arról, hogy Deli Péter és társai Czuni János és Kovács György feyencekkel is kapcsolatban álltak. A törvényszék 1873. március 26-án kiadta az anyagot a vizsgálóbírónak, hogy a megnevezett személyekkel kapcsolatos bűntényekre is terjessze ki a vizsgálatot.

Pilch Antal törvényszéki bírósági elnök 1873. április 18-án a következő tényállást rögzítette. „Özvegy Kazinczy Istvánnén elkövetett rablógyilkosság tetteseinek f. é. február 26-án befogatván, ama vidék lakosai oly meggyőződésre jutottak, hogy a múlt télen az ózdi és szentmártoni hegyen előfordult pincebetörések is ugyanezen bűntársaság által követték el. Ezen hír folytán a megyei közbiztonsági közegek a nevezett tettesek rendes tartózkodási helyét Krausz mindszei bérlő szűrős kertjét kutatás alá vévén, ill. egy szalmaboglyában a bűnjelekként XIII a-b-ig lefoglalt tárgyakat találtak, melyek kárvallottak pincéjéből lettek ellopva.

Kovács György nevű Krausznál bérlő bevallotta, hogy 4 betörést követett el Dedovácz Józseffel, Deli Péterrel és Izsák Jánossal közösen. Dedovácz, Deli és Izsák határozottan tagadták, hogy elkövették volna. A vizsgálóbíró szerint Kovács ellen mind a tárgyi, mind az alanyi tényálladék helyre van állítva, de a bűntársakra kielégítő bizonyíték nem volt.”

A Pécsi Királyi Törvényszék 1873. július 18-án Kovácsot, Dedováczot és Delit bűnösnek mondta ki. Delit 1 évi börtönre ítélte, Dedováczra a büntetés kiszabását függőben tartotta a halálra ítéletes ügy alakulásáig. Az indokolásban felhozta, mivel Dedovácz lakásán találtak bűnjeleket, hiába tagad konokul a tárgyi és alanyi tényállás meg van állapítva. Delit 2 rendbeli betörésben marasztalták, amit be is ismert.

Dedovácz fellebbezett, ezért az ő vonatkozásában a Pesti Királyi Ítéletáblához történt felterjesztés, melyben jelezték, hogy február 27. napjától fogva van.

Deli a büntetését akkor kezdi meg, ha a rablógyilkossági ügyben az elítélést kiállotta.

A Pesti Királyi Ítéletábla 1873. szeptember 29-én, nyilvános ülésen, az elsőfokú ítéletet a fellebbezett részben helyben hagyta, nem fellebbezett részben pedig érintetlenül.

Dedovácz fellebbezése folytán a Kúria 1873. december 1-jén hozott ítéletében Dedováczot bizonyítékok elégtelenségéből felmentette. Az indokolásban leírták, hogy egy helyen laktak Kováccsal és ott a Krausz szérus kertjében találtak fel tárgyakat, de nincs kizárva annak lehetősége, hogy azok Dedovácz tudta nélkül is odakerülhettek.

Az újabb elsőfokú ítéletben ugyanazt fogalmazták meg, mint a korábbiakban. Az ítéletet a védők és a vádlottak jelenlétében kihirdették, az elítélteket fellebbezési jogaikra kioktatták. Mind az öt elítélt élt a fellebbezés lehetőségével. A királyi ügyész Deli Péterre, Izsák Péterre és Izsák Jánosra vonatkozó ítéletrész ellen jelentett be fellebbezést.

A Pesti (Budapesti) Királyi Ítéletőzta 1874. február 4-én tartott nyilvános ülésén vette vizsgálát alá az ügyet és hozott ítéletet.²³ „Tekintetbe véve vádlott Dedovácz József fiatal korát, elhanyagolt nevelését, tettének töredelmes bevallását, különösen azon körülményt, hogy csábítás által indíttatott a büntett elkövetésére, a reá első bíróságilag kimondott halálos büntetés alól felmentetik és befogatásától számítva húsz (20) évi közmunkával és hetenként kétszeri böjttel szigorított börtönre és a rabélelmezési költségek megtérítésére ítéltetik. Deli Péterre kimért börtönbüntetés ideje, figyelemmel a betöréses lopások miatt kiszabott ítéletre is, 1874. július 18-ától, Izsák Péter, Sánta József és Izsák János tekintetében befogatásuktól léssen számítandó. Egyebekben, az ítélet helyben hagyatik.”

Az ítéletet a Pécsi Királyi Törvényszék február 25-én hirdette ki a királyi ügyész és a vádlottak jelenlétében. Az elítéltek fellebbeztek, a királyi ügyész Dedovácz, Deli és az Izsák testvérek tekintetében jelentett be fellebbezést.

A fellebbezések folytán az összes iratot hiteles másolatban, felülbírálat céljából a Kúriához felterjesztették.

A Kúria 1874. április 20-án kelt ítéletében²⁴ „A Pesti Királyi Ítélető Táblának ítélete, az abban felhozott, felhívott indokokból és elsőrendű vádlott Dedovácz Józsefet illetőleg még azért is, mivel ellenében az, hogy az általa elkövetett gyilkosságot előre eltökélett szándékkal követte el, kellőképpen nem igazoltatott, helyben hagyatik.”

Az ítélet a május 22-i kihirdetésével jogerőre emelkedett.

Egyebek

A Pécsi Királyi Ügyészség május 4-én kelt levelében arról értesítette a bíróságot, hogy mindszenti Sánta József fegyenc 1874. április 25-én a fogházban meghalt. A törvényszék május 10-én kelt végzésében tudomásul vétel mellett, a halotti anyakönyvi kivonat rokonoknak történő kézbesítése végett megkereste a szentlőrinci járás szolgabíráját.

Az akta a következőkről is tanúskodik.

A nyomozást (helyszínbiztosítás, nyomozati jegyzőkönyv, feljelentés, tanúk kikérdezése, adatgyűjtés) tíz napon keresztül a községi tisztviselők és a közbiztonsági tisztviselők/közegek (községi bíró, körjegyző, szolgabíró, pandúrok,) önállóan végezték, minden bizonnal érdemi adatok begyűjtésével. Ennek ugyan kevés írásos nyoma van, az eljárás alakulása viszont erre utal.

A vizsgálóbíró gyorsan, szakszerűen és eredményesen végezte munkáját. Az elkövetőket 2 hét elteltével felderítette és fogságba helyezte. A vizsgálatot alig több mint egy hónap alatt befejezte.

Az első bírósági tárgyalás és ítélethozatal az elkövetéstől számított, kevéssel több, mint 3 hónap múltával megtörtént. Egy év elteltével a harmadfokú ítélet jogerőre emelkedett.

²³ 724/1874.B. szám alatt

²⁴ 1836/B.1874. szám alatt